

MAHALLİ İDARE BİRİMİ OLARAK KÖYLER VE 6360 SAYILI YASANIN ETKİLERİ

Veysel ERAT *

ÖZET

Anayasal bir yerel yönetim birimi olarak köyler tüzel kişiliği elde ettikleri 1924 yılından bu yana bunu korumuşlardır. Günün koşullarına ayak uyduramayan Köy Kanunu'nun değiştirilmesi sıklıkla gündeme getirilmiştir. Bazı değişiklikler yapılsa da köklü bir reform düşüncesi sürekli var olmuştur. Ancak yasal değişiklik olmadan önce 6360 sayılı kanun büyükşehir belediyeleri sınırı içinde kalan tüm köylerin tüzel kişiliğini kaldırmıştır. Yasanın yeni mahallelere dönüşen köylere hizmetlerin götürülmesi, ekonomik ve demokratik açılarından etkileri olmuştur. Bu çalışma yasanın etkilerini köyler özelinde sayılan açılardan değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bunun için yerel yönetim birimi olarak köylerin tarihsel gelişimi, Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikler ve 6360 sayılı yasanın etkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Köy, Köy Kanunu, 6360 Sayılı Yasa, Yerel Yönetim.

VILLAGES AS LOCAL ADMINISTRATIVE UNIT AND THE EFFECT OF 6360 NUMBERED LAW

ABSTRACT

Villages as a constitutional local government unit have protected its legal entity from 1924 when villages obtained it. The change of village law which are not up to date frequently become a current issue. There has been continuously the idea of radical reform even though some changes made. However, before the legal change, 6360 numbered law removed legal entity of all villages which are inside the border of metropolis. Conveying services to new districts which were villages have effects in terms of economic and democratic. The law has an effect on conveying services, from the perspective of economic and democratic to new districts turned from villages. This study aimed to assess the effect of law in the context of special to villages with regard to the list counted. Therefore, the effect of the historical development of villages as a constitutional local government unit, the changes made in the villages law and 6360 numbered law were examined.

Keywords: Village, Village Law, 6360 Numbered Law, Local Government

* Araştırma Görevlisi, Bitlis Eren Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi, verat@beu.edu.tr.

GİRİŞ

Köyler yerel yönetimlerden biri olmasına rağmen yerel yönetim çalışmalarının konusu olma noktasında belediyeler ve il özel idarelerine nazaran ihmal edilmiştir. Cumhuriyetin kurulması ile birlikte Osmanlı Devleti'nden alınan aşkın devlet anlayışının merkezîyetçi yapısının korunma ve yerele nüfuz etme çabası neticesinde, köylerin tüzel kişilik kazanması nüfusunun %75'inin köylerde yaşadığı bir ülke için anlamlıdır. Ancak o günün şartlarına uygun olan Köy Kanunu zaman içinde değişen koşullara ayak uydurma noktasında yetersiz kalmıştır. Günümüzde geçerliliğini koruyan Kanun birçok kez değişikliğe uğramıştır. Ancak yapılan değişiklikler yerel yönetim birimi anlamında değişiklikler değil, ülkenin geneli ile alakalı seçim konusunda ve ülke bütünlüğüne dair köy koruculuğu müessesesi üzerine yoğunlaşmıştır. Köyün iç meselelerine dair güncelleme veya değişiklik azdır. Köylerin ihmal edildiğinin bir diğer göstergesi de bir yerel yönetim birimi olmalarına rağmen mali açıdan oldukça zayıf olmalarıdır. Sayılan nedenler köylerin gelişmemesinin önemli nedenlerindedir.

Bu durum İçişleri Bakanlığına bağlı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğüne yapılan çalıştayda da gündeme getirilmiştir. Çalıştay kanunda köyün görevleri arasında sayılan 'devlet parasını kıymetinden aşağı aldırtmak, köy namına nalbant, bakkal, arabacı dükkânları yaptırmak...' gibi maddelerin günümüz idari yapısı ile uyumlu olmadığını, mali açıdan da köy yönetimlerinin görevlerini mali yetersizlik nedeni ile etkin bir şekilde yerine getirmediğini vurgulamıştır.¹ Köylerle ilgili bir reform yapılması düşüncesi olgunlaşmış ve ilgili makamlar bu konuda adım atmışlardır. Bunun için Kasım 2009'da Köy Kanunu Tasarı Taslağı hazırlanmıştır. Ancak taslak yasalaşmadan 2012 yılında on dört ilde büyükşehir belediyesi kurulmasına ilişkin kanun ile mevcut köylerin yaklaşık olarak %50'si kaldırılmıştır. Beklenmedik bir düzenleme olsa da daha önceden Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısında bu durumun sinyallerini verir tarzda mahalli idarelerin orantısız bir şekilde niceliksel olarak arttığı vurgulanmıştır. Diğer yerel yönetim birimleri yanında köylerde 6360 sayılı yasa ile nicelik olarak azaltılmıştır.

Kanun büyükşehir belediyelerinin mülki sınırlarını il sınırı olarak belirlemiş ve bu mahalleler içinde kalan köylerin mahallelere dönüşeceğini düzenlemiştir. Bu durumun köy yönetimleri açısından olduğu kadar köylüler açısından da bir takım sonuçları vardır. Yasanın hukuki ve yerel yönetimler açısından etkilerini inceleyen çalışmalar yapılmıştır.² Bu çalışma ile amaçlanan büyükşehir belediyeleri ile ilgili yasanın köyler üzerindeki etkilerinin neler olduğunu/olacağını saptamaktır. Bunun için öncelikle yerel yönetim yapısı olarak köylerin tarihsel gelişimi ve idari nitelikleri açısından görevleri, mali yapıları ve personel konuları incelenmiştir. Daha sonra Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikler irdelenerek köklü bir reform

¹ Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, **Köy Kanunu Çalıştayı**, Hasan H. Can, İlker Gündüzöz, Kasım Turgut (Ed.) İçişleri Bakanlığı, 2010, s. 22.

² Kemal Gözler, "6360 Sayılı Köy Kanununda Eleştiriler -Yirmi Dokuz ilde il Özel İdareleri ve Köylerin Kaldırılması ve İlçe Belediyelerinin Büyükşehir İlçe Belediyesi Hâline Dönüştürülmesi Anayasamıza Uygun mudur?" **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt 11, Sayı 122, Şubat 2013, s.37-82; Ferit İzci ve Menaf Turan, "Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği", **SÜ, İİBF Dergisi**, Cilt: 18, Sayı:1, 2013, s. 118. ss. 117-152; Mithat Arman Karasu, "6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu Ve Olası Etkileri- Şanlıurfa Örneği", **GÜ İİBF Dergisi**, Cilt: 15, Sayı:1, 2013, s. 3. ss.1-17; Vehbi Alpay Günel, "Merkezi Yönetim-Belediye İlişkileri'nde Antalya Büyükşehir Belediyesi Örneği", **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Yıl:2013, C:5, S:1, s. 129.

yapılmasının nedenleri belirlenmeye çalışılmıştır. Son olarak 6360 sayılı yasanın köylere nasıl etki ettiği/edeceği incelenmiştir.

CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE KÖYLER

İnsanların bir arada yaşama ihtiyacı ve istekliliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan köylerin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Bu anlamda köy, Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde vardır ancak idari bir yerel yönetim birimi şeklinde görülmeleri 19. yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir.³ İlk olarak Tuna Vilayeti'nde 1864 Vilayet Nizamnamesi ile kurulan ihtiyar meclisleri köylerin yerel yönetim statüsü kazanmasında en önemli adımdır.⁴ Günümüz köy idari yapısında kullanılan muhtar ve ihtiyar heyeti bu dönemden kalan deyimlerdir.⁵

Klasik dönemde taşra hiyerarşisinin en altında yer alan ve sipahi, voyvoda ve kethüda gibi memurların yönetiminde olan köylerde, II. Mahmud döneminde muhtarlıklar kurulmuştur.⁶ Köy ve mahallelerde muhtarlıkların kurulması dönemin benimsenen merkezileşme politikasının bir sonucudur.⁷ Yapılan reformlar ile köy ve mahallelerde imamlar muhtar karşısında yetkisel olarak zayıflamışlardır.⁸

Fransız idari örgütlenmesi esas alınarak oluşturulan 1864 Vilayet Nizamnamesi, vilayet, sancak, kaza ve köy yönetimini ayrıntıları ile düzenlemiştir.⁹ Nizamnameye¹⁰ göre her köyde her sınıf ahali için, iki muhtar seçilecektir (md. 58). Seçilen muhtarlar kazaya bildirilerek kaza müdürünün emri ile tayin olunacaktır (md.59). Muhtarlar köyün bekçi, korucu gibi zabıta görevi yapanların idaresinden (md.61) ve hükümetin icra vasıtası olarak beledi işlerden sorumlu tutulmuştur (md.60). Köyün bir diğer organı ve sayıları 3-12 arasında olan ihtiyar heyetleri (md. 62), ait oldukları sınıfın payına düşen vergiyi tevzi etme ve toplanmasına nezaret etmekle yükümlü kılınmıştır (md.63). 1871 Vilayet Nizamnamesinde köy idaresi ile ilgili hükümler 1864 Nizamnamesi ile paralellik göstermektedir. 1871 Nizamnamesinde¹¹ her köyde gerektiği kadar muhtar ve ihtiyar heyetinin seçileceğini belirtmiştir (md.59). Muhtarın vazifesi başlığını düzenleyen 60. madde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

1864 Nizamnamesi merkezin çevre üzerindeki gücünü arttırmaya yöneliktir. Bu nizamname ile amaçlanan düzenli ve etkin yönetimi gerçekleştirmektir. 1871 Nizamnamesi de bu amaca paralel olarak taşrada merkezi idarenin temsilcilerinin yetkilerini arttırmaya yönelmiştir. Muhtara ve ihtiyar heyetine vergi ile ilgili verilen yetkilerin nizamnamedeki diğer maddeler ve 1858 Arazi Kanunu ile düşündüğümüzde; merkezin tarımda verimliliği geliştirmek ve bunun gerçekleşmesi halinde devletin gelirlerinin artacağı¹² düşüncesinden kaynaklandığını

³ Bekir Parlak- Zahid Sobacı, **Kuram ve Uygulamalarda Kamu Yönetimi**, Alfa Akademi, İstanbul, 2005, 159.

⁴ İlber Ortaylı, **Tanzimat'tan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)**, TODAİE, Ankara, 1974, s. 97.

⁵ Köy İşleri Bakanlığı, **Cumhuriyetin 50. Yılında Köyler**, Ankara, 1973, s. 1.

⁶ Mustafa Gençoğlu, "1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma", **Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt: 2, s. 1, s. 30.

⁷ Cabir Doğan, "II. Mahmut Dönemi Osmanlı Merkezileşme Politikasının Doğu Vilayetlerinde Uygulanması", **Turkish Studies**, Cilt: 6, Sayı:4, 2011, s. 509.

⁸ Muharrem ES, "Osmanlı Devleti'nde Mahalli İdareler", **Yerel Siyaset**, 27, 2008, s. 32.

⁹ Seda Kılıç, "1864 Vilayet Nizamnamesinin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 37, 2005, s. 104.

¹⁰ 1864 Nizamnamesi, <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~mehmets/tunavilayetinizamnamesi.pdf> (27.01.2014).

¹¹ 1871 Nizamnamesi, <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~mehmets/yerelyonetimmetinleri6.pdf> (27.01.2014).

¹² Metin Heper, **Türkiye'de Devlet Geleneği**, Doğubatu, 2. Baskı, 2012, ss. 81-82.

söyleyebiliriz. Ancak muhtarlar tanınan yetkiler suiistimal edilerek yolsuzluklara sebebiyet vermiştir. Bir kısım muhtarlar belirlenenen fazla vergi almış ve bu durum Meclis-i Mebusan'da tartışılmıştır. Netice itibariyle köylerin statüsel değişimi ile beklenen amaç gerçekleşmemiştir.¹³ Daha sonraki dönemde köy ile ilgili bir değişiklik olmamıştır. 1876 Anayasası Vilayet başlığı altında yerel yönetimlerle ilgili düzenlemeye gitmiş ancak köylerden bahsetmemiştir. 1913 yılında İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu mahallelerden söz etmezken köy muhtarının statüsünü aynen korumuştur.¹⁴

CUMHURİYET SONRASI KÖYLER

Köyler Cumhuriyetle birlikte tüzel kişilik kazanmıştır. Tarihsel olarak Anayasaları incelediğimizde, olağanüstü koşulların bir ürünü olan 23 maddelik 1921 Anayasası yerel yönetimlerle ilgili olarak Vilayet, Kaza ve Nahiye başlıkları şeklinde düzenlemeye gitmiştir. Anayasa bir veya birkaç köyden mürekkep yerleri Nahiye olarak tanımlamıştır (md. 21). 20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilen 1924 Anayasası'ndan önce Köy Kanunu 18 Mart 1924'te kabul edilmiş ve 7 Nisan 1924'te yayımlanmıştır. Köyler 442 sayılı Köy Kanunu ile tüzel kişilik kazanmışlardır. 1924 Anayasası'nda köylerle ilgili olarak Türkiye'nin coğrafik durumu ve ekonomik ilişkileri bakımından illere, illerin ilçelere, ilçelerin bucaklara bölündüğünü ve bucakların da kasaba ve köylerden meydana geldiği ifade edilmiştir (md. 89). Ayrıca köylerin tüzel kişiliğe sahip oldukları belirtilmiştir (md. 90). 1961 Anayasası köylerle ilgili olarak, mahalli idareleri il, belediye ve köy halkının yerel ve ortak ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organlarının halk tarafından seçildiği kamu tüzel kişileri olarak tanımlamıştır (md. 116). Son olarak 1982 Anayasası mahalli idareler ile ilgili 1961 Anayasası'na paralel bir düzenleme yapmıştır (md. 127).

Günümüzde geçerliliğini koruyan Köy Kanunu köyün tanımı için; nüfusu 2000'den az olan (md.1) ve cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler demektedir (md.2). Son içeriğiyle 91 madde, 18 ek madde ve 3 geçici maddeden oluşan kanun hazırlandığı yıllarda ileri bir adım olsa da zaman içinde yaşanan gelişmelere paralel değişiklikler yapılmadığından ihtiyaçlara cevap veremez hale gelmiştir. Çeşitli dönemlerde yapılan değişiklikler de köyleri, kendilerine verilen hizmetleri yapamaz duruma getirme ve merkezileştirmeye neden olmuştur.¹⁵

KÖY YÖNETİMİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Genel olarak köylerin görev yetkileri, maliyesi ve personeli olmak üzere üç temel yönetsel boyutu bulunmaktadır. Köy Kanunu'nda verilen yetkiler, emir vermeye ve bu emri yerine getirmeye yetkili köy muhtarı (md. 8) ile ihtiyar heyetince yerine getirilir (md.7). Kanun köye ait işleri zorunlu ve isteğe bağlı olarak ikiye ayırmıştır (md.12). Köy yönetimi bu görevleri ya bir yerel yönetim birimi ya da genel yönetimin bir organı olarak yerine getirmektedir. Genel başlıkları ile ilgili köy yönetiminin görevleri şu şekildedir:¹⁶ sağlık ve sosyal yardım, bayındırlık ve imar, kolluk, kültür ve eğitim, tarımsal görevler ve ekonomik görevler.

Köy yönetiminin maliyesi, köyün gelirleri ve giderleri konularından oluşmaktadır. Ülkemizde diğer yerel yönetim birimleri olan belediyelerin ve il özel idareleri, genel bütçe vergi gelirlerinden belirli bir pay ve yerel bazı vergileri elde etmelerine rağmen yeterli gelir kaynağına

¹³ Ortaylı, ss. 103-104.

¹⁴ Erbay Arıkboğa, "Yerel Yönetim Açısından Mahalle Muhtarlığına Bir Bakış", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 8, Sayı: 3, 1999, s.109.

¹⁵ Ulusoy ve Tekin, s. 332.

¹⁶ Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, 5. Bası, İstanbul, 2006, ss. 193-194.

sahip değillerdir.¹⁷ Köyler de gelirlerin yetersiz olması konusunda diğer yerel yönetim birimlerine paralellik göstermektedir. Köy Kanunu'nda köyün başlıca gelirleri imece ve salmadır. İmece köy işlerinin birçoğunu bütün köylünün birleşerek yapılmasına denir. Hangi işlerin imece ile yapılacağına köy ihtiyar heyeti karar verir (md.44). Köy halkından işlerini göremeyecekleri işleri, köy namına ekilen tarlanın mahsulünün toplanması imece ile yapılan işlerdir (md.13). Köyün diğer bir önemli gelir kaynağı salmadır. Salma, köy gelirlerinin giderlerine yetmemesi durumunda köy ihtiyar heyeti kararı ile herkesin durumuna göre köyde oturanlar ve köyle maddi olarak alakası bulunanlardan talep edilen gelirdir (md.16). Bunun dışında köylerin, kendi mal ve işletmelerinin gelirinden oluşan hasılat, resim ve harçlar, para cezaları, yardım ve bağışlar, vakıf ve avarız gelirleri gibi başkaca gelir kaynakları vardır.¹⁸

Köyün giderleri, köylünün isteğine bağlı olan ve olmayan şeklinde ikiye ayrılmıştır (md.18). Kanun köylünün isteğine bağlı olan harcamaları saymazken, isteğe bağlı olmayan giderleri; köy muhtarının köy derneğince kesilen aylık veya seneliği, varsa katip aylığı, köy namına yazılı veya vakıf emlak ve arazinin vergi ve başka masrafı, köyün mecburi işlerine lazım olacak paralar, kanunda isteğe bağlı iken mecburi yapılan işlere lazım olacak paralar, köy işine bakacak adamların aylığı şeklinde sayılmıştır (md.19).

Köy yönetiminin personeli konusu Köy Kanunu'nda ayrı bir bölüm olarak bulunmaktadır. Muhtelif maddelerde sayılan köyün personeli korucular, imamlar, katip (md.17), sığırtmaç (md.13,17), danacı (md.13,17) ve sağlık korucusundan (md.14) oluşmaktadır. Bunun dışında öğretmenler de köyün idaresi ile ilgili işlerde görev almaktadır. Köy Kanunu'nda sayılan personellerden köy imamları ve korucular ayrıntılı şekillerde düzenlenmiştir. Köy derneğinin seçtiği ve müftünün atadığı köy imamlarının aylığının köylüler tarafından verileceği düzenlenmiştir (md. 83-86).

Köy Kanunu'nun yapıldığı 1924 yılında Cumhuriyet'in güvenlik teşkilatının taşrada yeterince örgütlenememesi nedeniyle köy koruculuğu sistemini oluşturulmuştur.¹⁹ Zamanla uygulamada azalma gözükse de köy korucuları ile ilgili çeşitli kanunlarda düzenlemeler yapılmıştır. 1985 yılında köy koruculuğu geçici köy koruculuğu ile yeniden örgütlenmiştir ve bu durum Köy Kanunu'na yansımıştır. Her iki koruculuk sisteminin farklı yönetmelikler ve bu yönetmeliklere dayalı farklı görev koşulları bulunmaktadır. Ancak geçici köy koruculuğu ile ilgili yönetmelik 3011 sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanun'un 1. maddesinde geçen "*milli emniyet ve milli güvenlikle ilgili olan ve gizlik derecesi taşıyan yönetmelikler yayımlanamaz*" ifadesine dayanılarak yayımlanmamıştır.²⁰ Köy Kanunu'nda köy korucularının aylıklarının köy parasından ödeneceği düzenlenmişken geçici köy korucularının aylıkları devlete ödenir.

Köy Kanunu'nda geçen personellerden köy sağlık korucusu uygulamada rastlanmayan bir personel türüdür²¹ ve köy kâtibi de her köyde bulunmamaktadır.²² Her ne kadar hazırlandığı yıl Türkiye idari yapısı açısından önemli bir adım olsa da fiili olarak köylerde bulunmayan personele dair hükümler içermesi ve bunun gibi içerik olarak günümüz koşullarına cevap verememesi nedenleri mevzuatın durağanlığına işaretler.²³

¹⁷ Ulusoy ve Tekin, s. 345.

¹⁸ Keleş, s. 196.

¹⁹ Evren Balta Peker, İsmet Akça, Askerler, "Köylüler ve Paramiliter Güçler", **Toplum ve Bilim**, Sayı: 126, 2013, s. 8.

²⁰ Bknz. Veysel Erat, "Kamu Görevlisi Kavramı Açısından Geçici Köy Korucuları", **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 28. Sayı: 1, 2013.

²¹ Zerrin Toprak, **Yerel Yönetimler**, Birleşik Matbaacılık, 8. Bası, 2010, s. 140.

²² Ulusoy ve Tekin, s. 343.

²³ M. Turan Çuhadar, "Türk Kamu Yönetiminde Personel Güçlendirme: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 25, Temmuz – Aralık 2005, s. 6.

TARİHSEL OLARAK KÖY KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Köy Kanunu yapıldığı günden günümüze kadar birçok değişikliğe uğrasa da bu değişikliklerle köyün yönetsel yapısından ziyade çeşitli maddelerin günün koşullarına uyarlanma girişimidir. Bu bazı maddelerin kaldırılması, yeniden düzenlenmesi ya da yeni bir madde eklenmesi şeklinde gerçekleştirilen değişiklikler konuları itibarıyla şu şekildedir:

- 1928 tarih ve 1256 sayılı kanun; 1941 tarih ve 4114 sayılı kanun; 1985 tarih 3175 sayılı kanun; 2005 tarih ve 5443 sayılı kanun; 2007 tarih 5673 sayılı kanun ve 2012 tarih ve 6353 sayılı kanun köy korucularının kamu görevliliğine ait özellikleri,
- 1934 tarih ve 2491 sayılı kanun; 1954 tarih ve 6250 sayılı kanun; 1939 tarih 3664 kanun ve 2008/112 esas sayılı Anayasa Mahkemesi kararı ile köyde salınacak salmanın usulleri,
- 1933 tarih ve 2329 sayılı kanun; 1950 tarih ve 5672 sayılı kanun; 1963 tarih ve 286 sayılı kanun; 1984 tarih ve 2972 sayılı kanun köydeki seçimlerin niteliği,
- 1987 tarih 3367 sayılı kanun ve 1998 tarih 4342 sayılı 1987 kanun ile köyün yerleşme planı,
- 2003 tarih ve 4916 sayılı kanun ile yabancılara köylerden mülk satışı konusu düzenlenmiştir.

Yapılan değişiklikler dikkatle incelendiğinde köy koruculuğu ve seçimleri konularının diğerlerinden daha fazla güncellendiği anlaşılmaktadır. Bu da ülkenin geneline daha somut etkileri bulunan konuların günün koşullarına uyarlanırken, neredeyse yalnızca köye ilişkin konuların göz ardı edildiğini göstermektedir.

6360 SAYILI YASANIN KÖYLERE ETKİLERİ

2012 yılında 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Köy Kanunu ile ilgili herhangi bir değişiklik yapmazken köylerin yerel yönetim anlayışında köklü bir değişime neden olmuştur.

6360 sayılı Kanun'un köyleri ilgilendiren en büyük değişikliği yeni kurulan on dört büyükşehir belediyesi²⁴ ile birlikte önceden büyükşehir statüsü elde eden on dört büyükşehir belediyesinin²⁵ sınırlarını il mülki sınırları olarak belirlemesidir (md.1). Geri kalan diğer iki büyükşehir belediyesi olan İstanbul ve Kocaeli belediyeleri için büyükşehir belediye sınırının il sınırına dayanması daha önceden 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun geçici birinci maddesinde yapılmıştır. 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediye sınırının il mülki sınırına dayanmasının bir sonucu olarak bu sınırlar içinde kalan belde ve köylerin tüzel kişiliği kaldırılmış ve köyler mahallelere dönüştürülmüştür (md. 1).

6360 sayılı Kanun ile belediyelerin %30'u büyükşehir belediyelerine dönüştürülmüş, il özel idarelerinin %37'si, belediyelerin % 55'i ve köylerin %49'u kaldırılmıştır. Bunun sonucunda büyükşehirlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı %77 olmuştur.²⁶ Sayısal olarak 30 ilde il özel idareleri, büyükşehirlerde 1032 belde belediyesi ve 16.082 köy kaldırılmıştır. 2000'de 3.228

²⁴ Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van.

²⁵ Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun

²⁶ Mithat Arman Karasu, "6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu Ve Olası Etkileri- Şanlıurfa Örneği", **GÜ İİBF Dergisi**, Cilt: 15, Sayı:1, 2013, s. 3. ss.1-17.

olan belediye sayısı 2010'da yapılan değişiklikle 2.950'ye ve 6360 sayılı Kanun ile de 1.384'e düşmüştür.²⁷

Tablo: 1 Köye İlişkin Sayısal Veriler²⁸

Yıllar	Köy Sayısı	Köy Nüfusu	Ülke Nüfusu	Toplam Nüfusa Oranı
1927	39 901	10 342 391	13 648 270	75,8
1935	34 067	12 355 376	16 158 018	76,5
1940	33 134	13 474 701	17 820 950	75,6
1945	33 153	14 103 072	18 790 174	75,1
1950	33 305	15 702 851	20 947 188	75,0
1955	33857	17 137 420	24 064 763	71,2
1960	34 584	18 895 089	27 754 820	68,1
1965	34 740	20 585 604	31 391 421	65,6
1970	35 110	21 914 075	35 605 176	61,5
1975	35 228	23 478 651	40 347 719	58,2
1980	35 268	25 091 950	44 736 957	56,1
1985	35 151	23 798 701	50 664 458	47,0
1990	35 532	23 146 684	56 473 035	41,0
2000	35 371	23 797 653	67 803 927	35,1
2007	34 438	20 838 397	70 586 256	29,5
2008	34 349	17 905 377	71 517 100	25,0
2009	34 367	17 754 093	72 561 312	24,5
2010	34 402	17 500 632	73 722 988	23,7
2011	34 425	17 338 563	74 724 269	23,2
2012	36 350	17 178 953	75 627 384	22,7
2013	18 608	6 633 451	76 667 864	8,7
2014	18 736	6 409 722	77 695 904	8,2
2015	18 759	6 217 919	78 741 053	7,9

Köylerin Kaldırılmasının Demokratik Açıdan Etkileri

Günümüz yönetim anlayışında baskın olan yönetim tarzı merkezileşme karşısında yerelleşmedir. Kent ve mahalle düzeyinde katılımın etkin ve verimli olmadığı Türkiye'de, köy tüzel kişiliğinin kaldırılmasının yerelde demokrasi ve katılım açısından değerlendirildiğinde kırsal katılım araçları ve yerinden yönetim olanaklarından uzaklaşarak bir kayba neden olmaktadır. Ayrıca aşağıda görüleceği üzere hizmetlerin çeşitliliği açısından yoğun meclis çalışmaları ve ağır işleyen katılım mekanizmaları ile sonuçlanacaktır.²⁹

Kanun köylerin kaldırılmasıyla birlikte il özel idareleri ve belediyelerin de kaldırılması, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığın kurulması ve büyükşehir belediyesine tanınan

²⁷ Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği(YAYED), <http://www.yayed.org/id287-incelemeler/buyuksehir-kanunu-ne-getirmektedir.php>(18.1.2013)

²⁸ Verilerin alındığı kaynaklar: TÜİK, **İstatistiklerle Türkiye 2012**, Yayın No: 3942, TÜİK, Ankara, 2013, s. 9; TÜİK, **İstatistik Göstergeler 1923- 2011**, Yayın No: 3890, Ankara, 2012, s. 5; Ulusoy ve Tekin,s.333;[http://www.tuik.gov.tr/\(30.01.2014\)](http://www.tuik.gov.tr/(30.01.2014));[https://www.eicisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx\(30.01.2014\)](https://www.eicisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx(30.01.2014)); TÜİK, **İstatistiklerle Türkiye 2015**, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, 2016.

²⁹ Emre Koyuncu ve Tunga Köroğlu, **Büyükşehirler Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme**, tepav.com.tr, Kasım 2012, s. 8.(18.01.2014).

yetkilerle bir bütün olarak düşünüldüğünde hem yerel içinde hem de yerel düzeyde bir merkezileşmenin olduğu söylenebilir. Ayrıca Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'na çelişik bir durum olduğu görülmektedir. Yerel düzeyde yerele yakın birimlerin kaldırılması başlı başına yerelleşme anlayışına karşı olarak merkezileşmedir. Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda kamu sorumluluklarının yurttaşın en yakın makamlarca yerine getirilmesini (md.4/3) ve Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı da genel gerekçe kısmında paralel bir ifade ile özelleştirme, sivilleştirme ve yerelleşmeyi desteklediğini ifade etmektedir.³⁰

Aslında çelişkili gibi duran bu durum her iki hukuki düzenlemeye uyumludur. Köylerin kaldırılması ile büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyeleri yurttaşın en yakın hizmet birimleri haline getirilmiştir. Böylece Yerel Yönetim Özerklik Şartı'nda belirtildiği gibi kamu sorumluluklarının yerele en yakın birimler tarafından yerine getirilebilirliği merkezi devlet anlayışından kopmaksızın sağlanmıştır. Bununla birlikte ilçe belediyelerinin yetersizliği durumunda büyükşehir belediyelerinin devreye girmesi Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda geçen sorumluluğun bir başka makama verilmesinde kapsam, nitelik, yetkinlik ve ekonomik gerekliliğin göz önünde tutulacağı (md. 4/3) maddesiyle paraleldir. Yine 6360 sayılı Kanun ile yerel yönetimlerin nicel olarak azaltılması, Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı'nın genel gerekçe kısmında "*mahalli idarelerin sayısında optimum ölçüğe dikkate alınmayan bir büyümenin olduğunu*" belirten ifade ile paralellik göstermektedir.³¹

Hizmetlerin Görülmesi Açısından Yeni Mahalleler

Kanun yetkilerin birçoğu büyükşehir belediyelerine vermiş ve ilçe belediyelerince yapılacak hizmetlerde mali yetersizlikler nedeniyle bu hizmetlerin büyükşehirce yapılacağını belirtmiştir. Böylece köylerin kaldırılması ile büyükşehir belediyeleri kent merkezinin yanı sıra köylere de hizmet götürecektir. Diğer bir ifade ile hizmet talebinde bulunacak yurttaş bunun için şehir merkezine gitmek zorunda kalacaktır. Bu durum büyükşehir merkezi ile köyleri arasındaki mesafenin uzak olduğu yerler açısından hizmetlerin talep edilmesi, yürütülmesi ve maliyeti açısından olumsuzluklara neden olacaktır.³²

Hizmetlerin yürütülmesi açısından büyükşehir belediyelerine geniş yetkiler tanınmıştır. Büyükşehir belediyesi ilçe belediyeler arasında koordinasyonu sağlayacak ve kanunda belirtilen görevleri bunlara meclis kararı ile devredebilecektir. Büyükşehir belediyesinin görevine giren ve mahalleleri/köyleri ilçe merkezine bağlayan yol, bulvar, cadde ve ana yollar yapmak gibi ağır maliyetli sorumlulukları yeni büyükşehir belediyelerinin sınırında bulunan ilçe belediyelerinin mali sıkıntılar nedeniyle yapamayacağından bu görevi de büyükşehir belediyeleri yerine getirmek zorunda kalacaktır.

Mali Açından Yeni Mahallelerin Durumu

Köylerin kaldırılması köylüler açısından vergi ve harç gibi birtakım mali sorumluluklar getirmiştir. Mevcut durumda köyler Harçlar Kanunu'na göre köylerin iktisap edecekleri taşınmaz malların ve başlıca aynı hakların tescili, şerhi gerektiren işlemleri ve bunların terkinleri ile

³⁰ Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, <http://mcivriz.com/omer-dincer-yapilanma-2.pdf>(30.01.2014), s. 69.

³¹ Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, <http://mcivriz.com/omer-dincer-yapilanma-2.pdf>(30.01.2014), s. 79.

³² Karasu, s. 11; Kemal Görmez, Yerelleşme, Merkezileşme Arasında Büyükşehir Yasası, Zaman, 18.11.2012, http://www.zaman.com.tr/yorum_yerellesme-merkezilesme-geriliminde-buyuksehir-yasasi_2017227.html(19.01.2014).

başkalarına devir ve ferağ harçtan istisna kılınmıştır. Yine 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'na göre köylere ait bina, arsa ve araziler emlak vergisinden muaf tutulmuştur.³³ 6360 sayılı Kanun geçici madde başlığı altında, anılan belediye gelirlerinin ve emlak vergisinin beş yıl boyunca alınmayacağını düzenlemiştir. Bununla birlikte kanun köylerde içme ve kullanma suyunun beş yıl süreyle en düşük tarifenin % 25'ini geçmeyecek şekilde fiyatlandıracağını düzenlemiştir. Bugüne kadar bu şekil bir ödeme yapmamış köylüler açısından tanınan süre bir alıştırma ve hizmetler yapıldıkça gelirin alınmasının meşru olduğunu gösterme süresidir ve yurttaşları zor duruma koyabilecektir. Köyler büyükşehir vergilerine tabi olacaktır. Örneğin, Emlak Vergisi'nin 8. maddesine göre normal şartlarda bina vergisinin oranı binde bir, diğer binalarda ise binde iki iken büyükşehir belediye sınırları içinde bu oran % 100 arttırmalı uygulanacaktır. Yasa ile köylerin büyükşehir sınırına dahil olması, köy yurttaşlarının da bu vergilere tabi olması ile sonuçlanacaktır. Bunun gibi Belediye Gelirleri Kanunu'na göre belediye sınırları içinde bulunan binaların çevre temizlik vergisine tabi olacağı düzenlenmiştir. Ayrıca su tüketiminde metre küp başına artış ve çevre temizlik vergisi köylüler üzerinde yük oluşturacaktır. Köyde ve büyükşehir kent merkezinde yaşayan yurttaşların giderleri açısından aynı konumda olmaları beklenen hizmetler açısından taleplerini de aynılaştıracaktır. Bu durumda bir dönem gecekondulu mahalleleri için yapılan hizmetlerin yetersizliği, istihdam sorunu gibi tartışmalar köyler üzerinden yapılacaktır (Erat ve Kaçer, 2016: 120-121).

6360 sayılı Yasanın Yeni Mahallelerle İlgili Diğer Hükümler

Mahalleye dönüştürülen köylerde ticari amaç taşımayan yapılar için ilçe belediyeleri veya talep edildiği takdirde büyükşehir belediyeleri yürürlükteki imar mevzuatı doğrultusunda yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler yapar veya yaptırır (md. 3). Köy Kanunu'na tabi olan geçici ve gönüllü köy korucuları Köy Kanunu'nda ve mevzuatta kendilerine öngörülen haklardan aynen yararlanarak yeni mahallelerde görevlerine devam ederler (md. 3). Mevzuatta orman köyleri için tanınan haklar ile genel olarak köyün ortak kullanım alanlarına dair hakların devam edeceği düzenlenmiştir (m. 16).

Kanuna tüzel kişilikleri kaldırılan köyler ile belediyelerin personeli, her türlü taşınır ve taşınmaz malları, hak, alacak ve borçları, komisyon kararıyla 2014 yerel seçimleriyle birlikte ilgisine göre bakanlıklara, büyükşehir belediyesi, bağlı kuruluşu veya ilçe belediyesine devredilecektir (geç. md. 1).

SONUÇ

Türkiye idari yapısı ile ilgili bir reform ihtiyacı sürekli gündeme getirilmektedir. Merkez-yerel ikilemi arasında yapılan tartışmalarda ana aktörler belediyeler olmuş ve tartışmalar bunlar üzerinden yürümüştür. Köyler karar organlarını halkın seçtiği yerel yönetim birimi olmalarına rağmen birçok açıdan ihmal edilmişlerdir. Sonuç olarak Türkiye yerel yönetim anlayışında köklü bir değişim getiren 6360 sayılı yasa köylere de etki ederek büyükşehir il sınırında olan köyleri yerel yönetim birimi olmaktan çıkarmıştır. Günümüz hakim yerel yönetim anlayışının anahtar kavramları olan yerelleşme ve katılım gibi olgularla çelişen bu düzenleme sonucunda yereldeki yetkiler tek bir merkezde yani büyükşehir belediyelerinde toplanmaya çalışılmıştır. Köy Kanunu'nun kabul edildiği 1924 yılında köylere nüfuz etmek amacıyla detaylı bir kanunun hazırlanması merkezi bir devlet anlayışının ürünü olduğu gibi yerel birimlerin yetki genişlemesini savunan düşüncenin hakim olduğu günümüzde de yerele en yakın birimlerin kaldırılması merkezileşme eğiliminin devamlılığının göstergesidir.

Yaşanan bu değişim yeni mahaller açısından yeni mali sorumluluklar getirerek hizmete ulaşmada ve yönetime katılmada güçlüklerle neden olacaktır. Günümüzde sıklıkla vurgulanan yerel kamusal olgular olan hizmette yerellik, yerel özerklik, yetki devri, hesap verebilirlik, yerel

³³ Fethi Aytaç, **Açıklamalı Köy Kanunu**, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2009, s.195.

katılım ve yönetim olguları açısından³⁴ çelişkileri barındıran yasa büyükşehirlerde yerele en yakın birimleri köyleri kaldırarak belediyeler haline getirmiş ve Yerel Yönetimler Özerklik Şartına uygun bir şekilde hizmetlerin bunlarca yürütülmesini sağlayacak yasal zemini hazırlamıştır. Yasa her ne kadar mevcut yerel yönetim birimlerinde mali açıdan bir artırıma gitse de yetki ve sorumlulukları ile birlikte düşünüldüğünde bu yetersizdir. Bu durum mali açıdan merkeze bağlı geniş yetkilerle donatılmış büyükşehir belediyelerinin ilçe belediyeleri üzerinde bir vesayet makamına dönüşmesi³⁵ gibi bir duruma neden olacağı kuşkusunu uyandırmaktadır.

Yukarıda sayılan etkiler mevcut verilerle öngörülenlerdir. Yasa uygulamaya geçtikten ve üzerinden belirli bir zaman geçtikten sonra ortaya çıkacak olumlu ya da olumsuz birçok etkisi olacaktır. Kentsel sorumlulukları üstlenen ancak kırsal bir alanda yaşayan yurttaş açısından ne gibi sonuçların ortaya çıkacağı zamanla anlaşılacaktır.

KAYNAKÇA

Anayasa Mahkemesi Kararı. Esas Sayısı: 2008/112, Karar Sayısı: 2010/31, Karar Günü: 4.2.2010, Resmi Gazete, Tarih: 28.04.2010-Sayı: 27565.

Arikboğa, Erbay. “Yerel Yönetim Açısından Mahalle Muhtarlığına Bir Bakış”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt: 8, Sayı: 3, 1999, ss.103-125.

Aytaç, Fethi. **Açıklamalı Köy Kanunu**, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2009, s.195.

Çuhadar, M. Turan. “Türk Kamu Yönetiminde Personel Güçlendirme: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 25, Temmuz – Aralık 2005, ss. 1-22.

Doğan, Cabir. “II. Mahmut Dönemi Osmanlı Merkezileşme Politikasının Doğu Vilayetlerinde Uygulanması”, **Turkish Studies**, Cilt: 6, Sayı:4, 2011, ss. 505-521.

Erat, Veysel ve Fevzi Kaçer. “6360 Sayılı Kanun Bağlamında Merkezileşme Ve Yerelleşme Eğilimi”, **KAYSEM 10 Kamu Yönetimi Sempozyumu**, İzmir, 5-7 Mayıs 2016.

Erat, Veysel. “Kamu Görevlisi Kavramı Açısından Geçici Köy Korucuları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 28. Sayı: 1, 2013, 169-196.

Es, Muharrem. “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri – I”, **Yerel Siyaset**, Haziran 2008, s. 28. Ss. 26-38.

Es, Muharrem. “Osmanlı Devleti’nde Mahalli İdareler”, **Yerel Siyaset**, Sayı: 27, ss. 29-38.

Gençoğlu, Mustafa. “1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, ss. 29-50.

³⁴ Ayşe Yıldız Özsalmanlı, Çiğdem Pank, “Muğla’da Büyükşehir Belediyesi Yapılanması Sürecine İlişkin Bir Değerlendirme”, **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Güz 2012, s. 13.

³⁵ Günel, s. 134.

Görmez, Kemal. “Yerelleşme, Merkezileşme Arasında Büyükşehir Yasası”, **Zaman**, 18.11.2012, http://www.zaman.com.tr/yorum_yerellesme-merkezilesme-geriliminde-buyuksehir-yasasi_2017227.html(19.01.2014).

Gözler, Kemal. “6360 Sayılı Kanun Hakkında Eleştiriler -Yirmi Dokuz ilde İl Özel İdareleri ve Köylerin Kaldırılması ve İlçe Belediyelerinin Büyükşehir İlçe Belediyesi Hâline Dönüştürülmesi Anayasamıza Uygun mudur?” **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt 11, Sayı 122, Şubat 2013, s.37-82;

Günel, Vehbi Alpay. Merkezi Yönetim-Belediye İlişkileri’nde Antalya Büyükşehir Belediyesi Örneği, **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Yıl:2013, Cilt:5, Sayı:1, ss. 127-134.

Heper, Metin. **Türkiye’de Devlet Geleneği**, Doğubatu, 2. Baskı, 2012.

İzci, Ferit ve Menaf Turan. “Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği”, **SÜ, İİBF Dergisi**, Cilt: 18, Sayı:1, 2013, ss. 117-152;

Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, <http://mcivriz.com/omer-dincer-yapilanma-2.pdf>(30.01.2014), s. 69.

Karasu, Mithat Arman. “6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu Ve Olası Etkileri- Şanlıurfa Örneği”, **GÜ İİBF Dergisi**, Cilt: 15, Sayı:1, 2013, ss.1-17;

Karasu, Mithat Arman. “6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu Ve Olası Etkileri- Şanlıurfa Örneği”, **GÜ İİBF Dergisi**, Cilt: 15, Sayı:1, 2013, ss.1-17.

Keleş, Ruşen. **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, 5. Bası, İstanbul, 2006.

Kılıç, Seda. “1864 Vilayet Nizamnamesinin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 37, 2005, ss. 99-111.

Koyuncu, Emre ve Tunga Köroğlu. **Büyükşehirler Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme**, tepav.com.tr, Kasım 2012, (18.01.2014).

Köy İşleri Bakanlığı. **Cumhuriyetin 50. Yılında Köyler**, Ankara, 1973.

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, **Köy Kanunu Çalıştayı**, Hasan H. Can, İlker Gündüzöz, Kasım Turgut, (Ed.) İçişleri Bakanlığı, 2010.

Ortaylı, İlber. **Tanzimat’tan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)**, TODAİE, Ankara, 1974.

Özsalmalı, Ayşe Yıldız ve Çiğdem Pank. “Muğla’da Büyükşehir Belediyesi Yapılanması Sürecine İlişkin Bir Değerlendirme”, **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Güz 2012, ss. 1-26.

Parlak, Bekir ve Zahid Sobacı. **Kuram ve Uygulamalarda Kamu Yönetimi**, Alfa Akademi, İstanbul, 2005.

Peker, Evren Balta ve İsmet Akça. “Askerler, Köylüler ve Paramiliter Güçler, Toplum ve Bilim”, Sayı: 126, 2013, ss. 7-34.

Toprak, Zerrin. **Yerel Yönetimler**, Birleşik Matbaacılık, 8. Baskı, 2010.

TUİK. **İstatistik Göstergeler 1923- 2011**, Yayın No: 3890, Ankara, 2012.

TUİK. **İstatistiklerle Türkiye 2012**, Yayın No: 3942, TUİK, Ankara, 2013.

TUİK. **İstatistiklerle Türkiye 2015**, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, 2016.

Ulusoy, Ahmet ve Tekin Akdemir. **Mahalli İdareler**, Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı, Ankara, 2012.

Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği(YAYED).
<http://www.yayed.org/id287-incelemeler/buyuksehir-kanunu-negetirmektedir.php>
(18.1.2013).

1864Nizamnamesi,<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~mehmets/tunavilayetinizamnamesi.pdf>(27.01.2014).

1871Nizamnamesi,<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~mehmets/yerelyonetimmetinleri6.pdf>(27.01.2014).